ग्रामथान गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
तेतरीया, मोरङ
प्रदेश नं. १, नेपाल

ग्रामथान गाँउपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : संख्या : ११ प्रकासन मिति : २०७७ फाल्गुण २६ गते

भाग –१

ग्रामथान गाँउपालिका
तेतरीया मोरङ
१ नं प्रदेश नेपाल

कृषि

ग्रामथान गाँउपालिकाको कृषि ऐन, २०७७

ग्रामथान गाँउपालिका भित्रको कृषि क्षेत्र व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७७

सभा बाट स्विकृत मिति : २०७७/११/२५
प्रमाणिकरण भएको मिति : २०७७/११/२६

प्रस्तावना : ग्रामथान गाँउपालिकाको क्षेत्र भित्र कृषि को व्यावसायिकरण गर्न, कृषि पेषालाई नाफामुलक पेशाको रुपमा रुपान्तरण गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन, परम्परागत कृषि प्रणालीलाई आधुनिकिकरण र व्यावसायिकिकरण गर्दै प्रसोधन, भण्डारण र बजारीकरण गर्न कृषकहरु लाई कृषि सेवा, सामग्री, प्रविधिका साथै कृषि उपजको उचित मूल्य र बजार पंहुचको व्यवस्था तुलाउन, तुलनात्मक लाभहरुको न्यायोचित वितरण साथै दीगो विकास गर्ने तथा कृषि भुमिको अनाधिकृत खण्डिकरण रोक्ने अवधारणा अनुरुप कृषि क्षेत्रको विकास, व्यवस्थापन र सुशासन सञ्चालन गर्ने साथै नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम खाद्य संप्रभुताको हकको संरक्षण गर्दै राज्यले अगिंकार गरेको कृषि नीतिमा उल्लेखित किसानको हक हित संरक्षण सम्बर्धन गर्दै आवश्यक व्यवस्था गर्ने वाञ्छनिय भएकोले, नेपालको संविधान २०७२ को धारा २२६ बाट प्रत्याभुत हक अनुसार स्थानीय तहको शासन सञ्चालनका लागि बनेको ऐन, २०७४ को परिच्छेद १५ को दफा ८७ बमोजिम ग्रामथान गाँउपालिकाको गाँउ सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम " ग्रामथान गाँउपालिकाको कृषि ऐन, २०७७ रहने छ । (२) यो ऐन गाँउसभाबाट पारित भएपछि प्रारम्भ हुने छ ।

२. परिभाषा :- विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा -

(क) "अध्यक्ष " भन्नाले गाँउकार्यपालिकाको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(ख) "उपाध्यक्ष " भन्नाले गाँउ कार्यपालिकाको उपाध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(ग) "कृषि" भन्नाले अन्नवाली, दलहन, तेलहन, फलफूल, तरकारी, मसला, नगदेबाली, औधोगिक बाली, मौरी पालन, च्याउ खेती, रेसम खेती, चिया तथा कफि खेती, पुष्प खेती, आलङ्कारीक बस्तुहरुको खेती, तिनिहरुको बिउ उत्पादन साथै नर्शरी, पशुपालन, पक्षी पालन, माछा पालन निजी तथा करार गरिएका जग्गामा गरिएका घाँस तथा डाले रुख एवं जडिबूटीको खेती र तिनको प्रारम्भिक भण्डारण, प्रशोधन र बजारीकरणलाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) "खेती योग्य जमिन" भन्नाले अन्नवाली, दलहन, फलफूल, तरकारी, पशुपालन, डालेघाँस एवं जडिबूटीको खेती गरिएको निजी जमिन वा सरकारले खेति गर्न योग्य भूमि छुट्टयाएको वा नछुट्टाएको खालि जमिन र नदी उकास खेती योग्य जमिनलाई सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "स्थानीय तह वा सरकार" भन्नाले ग्रामथान गाँउपालिका तथा वडाहरु र गाँउपालिकामा निर्वाचित तथा कानुन बमोजिम मनोनित जनप्रतिनिधिहरु संझनु पर्छ ।

(च) "सभा" भन्नाले गाँउसभा संझनु पर्छ ।

(छ) " किसान तथा व्यवसायिक किसान र कृषक" भन्नाले आफ्नो परिवारका सदस्यकै श्रमबाट आफ्नो वा अरुको जमीनमा काम गरी परिवारको खाद्य आपूर्ति गर्ने परिवारको मूली वा उसको श्रीमान्, श्रीमती वा दुबैलाई सम्झनु पर्दछ । आम्दानीका लागि आफ्नो वा अर्काको जमीनमा परिवारका सदस्य बाहेक अरु श्रमिक वा मूलरुपमा यन्त्रको प्रयोग गरी खेती गर्ने व्यक्तिलाई व्यावसायीक कृषक सम्झनुपर्छ

(ज) "कृषि क्षेत्र" भन्नाले कृषि बाली उत्पादन, पशुपन्छी पालन, फार्म हाउस, मत्स्यपालन, माहुरीपालन, रेशम खेति लगायत कृषिजन्य उत्पादन, वागवानी वा वन बाटिका, जडिबुटी र कृषि वनको लागि प्रयोग भएको वा हुन सक्ने जग्गा सम्झनु पर्छ ।

(झ) "कृषक समूह" भन्नाले बिगतमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा पशु सेवा कार्यालय वा स्थानीय तहमा दर्ता भै कृषि तथा पशुपंछी पालनमा काम गर्ने किसानहरुको सङ्गठनलाई संझनु पर्छ ।

(ञ) " कृषि सहकारी " भन्नाले सहकारी ऐन अन्तर्गत कृषि व्यवसाय गर्ने मूल उद्धेश्य राखि दर्ता भएको सङ्गठनलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ट) "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम संझनुपर्छ ।

(ठ) "पकेट क्षेत्र" भन्नाले कुनै कृषि तथा पंशुपछी र मत्स्य पालन व्यवसायलाई सञ्चालन गर्न सम्भाव्यताको आधारमा निर्धारण गरिएको क्षेत्र संझनु पर्छ ।

(ड) "भु-उपयोग" भन्नाले सरकारले बिभिन्न प्रयोजनका लागि बर्गीकरण गरि तोकेको जमीन उपयोगलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

भुमी, सहकारी कृषि तथा पशुपंछी सम्बन्धी निर्देशक सिद्धान्त

३. मार्ग निर्देशनका रुपमा रहने :- (१) यस परिच्छेदको दफाहरुमा उल्लेखित निर्देशक सिद्धान्त मार्ग निर्देशनका रुपमा रहेछन्। (२) स्थानीय तहले यस परिच्छेदको दफाहरुमा उल्लेखित सिद्धान्तको कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार श्रोत साधन परिचालन गर्ने/गराउने छ र बिभिन्न निकायमा समन्वय गर्ने छ ।

४. निर्देशक सिद्धान्तहरु :- (१) कृषि तथा पशुपंक्षी क्षेत्रको समग्र विकासका कार्यक्रमहरु मार्फत कृषिमा आधुनिकिकरण गर्दै प्रति इकाई उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धी गरी खाद्यान्न, तरकारी, फलफुल, माछा, मासु, अण्डा, दुधमा गाँउपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउने, तुलनात्मक लाभका कृषि उपज उत्पादन गरी निर्यात गर्ने, रोजगारी बढाउने र कृषि क्षेत्र मार्फत ग्रामिण अर्थतन्त्र चलायमान बनाउने उद्देश्य हुनेछ ।

(२) स्थानीय ज्ञान, संस्कृति तथा परम्पराको सम्मान र संरक्षण तथा जैविक बिविधताको जगेर्ना साथै स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गर्दै नविनतम कृषि पद्धतिको प्रयोग मार्फत कृषि उधमी, कृषि पेशामा आश्रीत ब्याक्ती, स्थानीय कृषकहरुको समूह (बिपन्न महिला/पुरुष/आदिवासी/जनजाति र दलित) को उत्थानका लागि कृषि तथा पशु विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने उद्देश्य हुनेछ ।

(३) कृषि तथा पशुपंछी व्यवसायको बिकास गर्दा स्वास्थ्य नागरिकको जीवनमा हानी पुऱ्याउने रसायनिक तथा घातक विषादीको प्रयोगलाई निरुत्साहन गर्ने, प्राङ्गारिक बिधि अनुसार खेतीपाति गर्न अभिप्रेरित गर्ने, संकटापन्न महामारी रोग, किराको प्रकोपको रोकथाम तथा उपचार साथै नियन्त्रणमा जनचेतना अभिबृद्धी गर्दै समयमै आवाश्यक कदम चाल्ने, कृषि सामाग्रीहरुको सहज आपुर्ती तथा उत्पादित कृषि उपजको सहज बजार पहुचको सुनिस्चितता, कृषि उपजको जोखिम कम गर्न कृषि तथा पशुपक्षी बिमाको व्यावस्था , कृषि यान्त्रिकरण गर्न आधुनिक कृषि औजार उपकरण सरल उपलब्धता गरी उत्पादन लागत कम गर्ने, किसानहरुलाई सीप तथा ज्ञान उपलब्ध गराउने र नविनतम सिचाई प्रविधिको प्रयोगमा प्रोत्साहन गर्ने जस्ता कार्यक्रम गरी उत्पादनमा बृद्धि गर्ने उद्देश्य हुनेछ ।

(४) पशुपालनमा स्थानिय पशुहरुमा नश्ल सुधार, पौष्टिक महत्व बोकेका बिभिन्न जातका घाँस खेतीमा प्रोत्साहन, पशु विकास संग सम्बन्धी बिभिन्न औजार उपकरण तथा प्रशोधन संग सम्बन्धी सामाग्री, अनुसन्धान बाट सिफारिस गरिएका बिभिन्न प्रविधिहरुको सहज प्रयोगको विस्तार र हस्तान्तरणमा समन्वय गरी पशुपालन लाई नाफामुलक व्यावसायको रुपमा रुपान्तरण गर्दै रोजगार र आय आर्जन उन्मूख गरी जिवन स्तर उकास्ने उद्देश्य हुनेछ ।

(५) बिभिन्न किसिमका कृषि रसायन, रसायनिक विषादी र प्लाष्टिकको अनावाश्यक तथा जथाभावी प्रयोग बाट खाद्य तथा कृषि प्रणालिमा पुऱ्याउने असरलाई न्यूनिकरण गर्ने नियमन गर्ने उद्देश्य हुनेछ ।

(६) खेतियोग्य जमिनको खण्डिकरण रोक्न भू-उपयोग नीति र कानूनका आधारमा कृषियोग्य भूमिको संरक्षण र दीगो उपयोग गर्ने उद्देश्य हुनेछ ।

परिच्छेद ३

कृषि समिति सम्बन्धी व्यवस्था

५. स्थानीय कृषि समितिः (१) कृषि क्षेत्रको समग्र विकास तथा प्रवर्दन लगायतका कार्य गर्न तथा नियमन गर्न ग्रामथान गाउँपालिकामा एक स्थानीय कृषि समिति रहनेछ । र यसको गठन कार्यपालिकाले गर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा देहाय बमोजिमका सदस्यहरु रहने छन् ।

(क) आर्थिक विकास समिति वा कार्यपालिकाले तोकेको कार्यपालिका सदस्य –१ – अध्यक्ष

(ख) कार्यपालिकाले तोकेको कार्यपालिका सदस्य –१ – सदस्य

(ग) कार्यपालिकाले तोकेको दलित सदश्य सदस्य –१ – सदस्य

(घ) गाउंपालिका खाद्य सुरक्षा समितिको संयोजक वा गाँउपालिका उपभोक्ता संरक्षण समितिको महिला प्रतिनिधी–१ – सदस्य

(ङ) समितिले मनोनयन गरेको विज्ञसदस्य –१ – सदस्य

(च) समितिले मनोनयन गरेको व्यवसायिक पशुपालन र कृषि क्षेत्रका अगुवा कृषकहरु मध्ये –२जना सदस्य

(छ) गाउँपालिका पशु विकास शाखा प्रमुख –१ – सदस्य

(ज) गाँउपालिकाको कृषि विकास शाखाको शाखा प्रमुख – सदश्य सचिव

(३) समितिले सम्बन्धित क्षेत्रको विशेषज्ञ तथा अन्य व्यक्तिलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(४) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आंफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(५) समितिले यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार विभिन्न उप–समितिहरु गठन गर्न सक्नेछ ।

(६) समितिको सचिवालय गाउँपालिकाको कृषि क्षेत्र हेर्ने शाखामा रहनेछ ।

(७) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार (यस ऐनमा अन्यत्र व्यवस्था भएदेखि वाहेक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) स्थानीय स्तरमा कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको प्रवद्र्धन गर्न आवश्यक नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने,आर्थीक विकास समिति बाट आएका कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी योजनाहरु अन्तिम रुप दिने, योजनाहरुको अनुमोदन गर्नु पर्ने भए कार्यपालिका तथा गाँउ सभामा पेष गर्ने ।

(ख) कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन र पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्याँकन गर्ने,

(ग) कृषि तथा पशुपंक्षी बजार सूचना, बजार तथा हाटबजारको पूर्वाधार निर्माण, साना सिंचाई निर्माण, तालिम, प्रविधि प्रसार, प्राविधिक टेवा, कृषि सामाग्री आपूर्ती र कृषक क्षमता विकास कार्यक्रमको सञ्चालन, अनुगमन र नियमन,

(घ) कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य प्राकृतिक प्रकोप तथा महामारी नियन्त्रण,

(ङ) पशुपंक्षी चिकित्सा सेवाको व्यवस्थापन,

(च) कृषि वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधताको संरक्षण र प्रबद्र्धन,

(छ) पशुनश्ल सुधार पद्धतीको विकास र व्यवस्थापन,

(ज) कृषि व्यवसाय प्रवद्र्धन गर्न संघीय तथा प्रादेशिक निकायसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

(झ) कृषि व्यवसाय प्रवद्र्धन गर्ने आवश्यक पर्ने सीप, प्रविधि तथा अन्य आवश्यक विषयको उचित व्यवस्था गर्ने प्रवद्र्धनात्मक कार्यहरु गर्ने,

(ञ) कृषि विपद राहत तथा किसान कल्याण कोषको सञ्चालन गर्ने ।

(ट) उच्च मूल्ययुक्त कृषिजन्य वस्तुको प्रबद्र्धन, विकास तथा बजारीकरण गर्ने,

(ठ) स्थानीय चरन तथा खर्क विकास र व्यवस्थापन,

(ड) स्थानीयस्तरमा कृषि, पशुपंक्षी सम्बन्धी तथ्याँकको व्यवस्थापन र सूचना प्रणाली

(ढ) पशु बधशाला र शीत भण्डारण तथा कोल्ड स्टोरको व्यवस्थापन र नियमन,

(ण) कृषि पशुपंक्षी सम्बन्धी बीमा र कर्जा सहजिकरण,

(त) पशुपालन तथा पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी अन्य कार्य,

(थ) कृषकहरुलाई संगठित गरी व्यवसायीरुपमा कृषि उत्पादनमा परिचालन गर्न कृषक समुह तथा कृषि सहकारीहरुको प्रबद्र्धन गर्ने,

(द) स्थानीय एग्रोभेटहरुको नियमन गर्ने,

(ध) कृषिको संकलन केन्द्र, थोक तथा खुद्रा व्यापार प्रबद्र्धन, गाँउपालिका भित्र रहेका कृषि बजार व्यावस्थापन समिति गठन, परिचालन र नियमन,

(न) कृषिको उत्पादकत्व रहेको भुमिको भुउपयोग योजना तर्जुमा गर्ने,

(प) तोकिए बमोजिमको अन्य आवश्यक कार्यगर्ने ।

परिच्छेद–४

किसानहरुको वर्गिकरण तथा किसान परिचयपत्र व्यावस्था

६. जमिन उपयोग र व्यवसायको क्षमताको आधारमा किसानको वर्गिकरण (१) किसानहरु लाई साना किसान , मझौला किसान र व्यावसायिक किसानमा वर्गिकरण गर्न सकिने छ र यसै गरी पशुपक्षीं तथा मत्स्य पालक कृषकहरु लाई पशुपक्षी पालन सङ्ख्या तथा मत्स्य व्यावसाय गरेको क्षेत्र अनुसार किसानहरुको बर्गिकरण गरि किसान परिचयपत्र दिईने छ । यो परिचय पत्रका आधारमा किसानहरु लाई सहुलियत तथा सुबिधा उपलब्ध गराईने छ ।

(२) किसानहरुको मापदण्ड तयार गर्न किसानहरुको विवरण सङ्कलन गरिनेछ । किसाहरुको बर्गिकरण र मापदण्ड निर्धारण गर्न ५ सदश्यिय आयोग कार्यपालिकाले बनाउनेछ र सो आयोगले सिफारिस गरेको मापदण्ड सहितको प्रतिबेदनको आधारमा किसान बर्गिकरण गरी सम्बन्धीत वडा समितिको सिफारिसमा गाँउ कार्यपालिकाको कार्यपालिकाले किसान परिचयपत्र जारी गर्ने छ ।

(३) भुमीहिन कृषकलाई भू-उपयोगको मापदण्ड वनाई एकल वा सामूहिक व्यवसायको लागि करारमा जमिन उपलव्ध गराई कृषि व्यवसायमा सकृय सहभागिता गराउन सकिने छ ।

(४) तोकियको मापदण्ड बमोजिम कृषि व्यावसाय नगरेमा वा नपुगेका व्याक्तिहरुलाई कृषक मानिने छैन । यस्ता कृषकहरुलाई रोजगारीका लागी राज्यले अन्यन्त्र क्षेत्रमा व्यावस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

परिच्छेद – ५

कृषि सामाग्री आपूर्ति तथा कृषि उपज खरिद सम्बन्धी व्यावस्था तथा कृषि बजार

७. कृषि सामाग्री आपूर्ति तथा कृषि उपज खरिद सम्बन्धी व्यावस्था (१) किसानहरु लाई समयमै उत्पादन सामाग्रीहरु आपूर्ति गर्न र किसानहरु बाट उत्पादन भएका कृषि उपजहरु संकलन गरी बजारिकरण गर्न पाएक पर्ने स्थानहरुमा वडा कार्यालयहरुको समन्वय तथा सहकार्यमा कृषि सामाग्री आपुर्ती तथा कृषि उपज संकलन केन्द्रहरु खोलिने छ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम गठन भएका कृषि सामाग्री आपूर्ति तथा कृषि उपज सङ्कलन केन्द्रको काम देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) सहज रुपमा कृषि उत्पादन सामाग्रीहरु मल, बिउ, कृषि रसायन, औजार उपकरण तथा कृषि उत्पादन संग सम्बन्धित सामाग्रीहरु र प्रशोधन तथा वितरण संग सम्बन्धित सामाग्रीहरुको सहज आपुर्ति गर्ने ।

(ख) किसानहरु बाट उत्पादन भएका कृषि सामाग्रीहरुको संकलन गरी ग्रेडिङ तथा प्याकेजिङ गरी बजारीकरण गर्ने ।

(ग) कृषकहरु लाई कृषि सामाग्री खरिदका लागी वितिय सहजिकरण गर्ने तथा किसान क्रेडित कार्ड लागु गर्न सहजिकरण गर्ने।

(घ) किसानहरुको कल्याणका लागी बिभिन्न किसिमका कार्यक्रमहरु गर्ने ।

(ङ) कृषि सम्बन्धी माग, आपूर्ती, समस्या, चासो तथा भए गरेका कृयाकलापको बारेमा नियमित प्रतिवेदन गाँउपालिकाको कृषि विकास शाखामा पेष गर्ने ।

(३) उपदफा १ बमोजिम गठन भएका कृषि सामाग्री आपुर्ती तथा कृषि उपज संकलन केन्द्र को संचालनको मोडालिटिका बारेमा अध्ययन गर्न ऐन प्रारम्भ भएको मितिले १ महिना भित्र बिषय बिज्ञ सम्मिलित एक कार्यदलको गठन गरिने छ र सोको प्रतिवेदनको आधारमा निर्देशिका तथा कार्यबिधि बनाई यस्ता केन्द्रहरुको संचालनको ढाँचा तयारी गरिने छ र निर्देशिका तथा कार्यबिधि बमोजिम कार्य संचालन अगाडी बढाईने छ ।

८. **कृषि बजारको स्थापनाः** (१) गाउँपालिकाले निर्णय गरी आफ्नो क्षेत्रभित्रको कुनै पनि स्थानमा कृषि बजारको स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) कृषि सम्वन्धी सहकारी वा कृषि सम्वन्धी व्यवसायिक संस्थाले सम्वन्धित गाउँपालिकाको अनुमति लिई थप कृषि बजारको स्थापना गर्न सक्नेछ ।

९. कृषि बजारको वर्गीकरण :(१) यस ऐनको दफा ८ बमोजिम स्थापना हुने कृषि बजारको वर्गीकरण देहाय बमोजिमको हुनेछ :-

(क) थोक बजार,

(ख) खुद्रा बजार,

(ग) हाट-बजार,

(घ) संकलन तथा वितरण केन्द्र (कृषि उपज साथै दुग्ध)।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको बजार सञ्चालनवापत लाग्ने शुल्क सभाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(३) बजार सञ्चालन सम्वन्धी अन्य व्यवस्था कार्यबिधि बनाई कार्यबिधिमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

१०. कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिः (१) यस ऐनको दफा (८) बमोजिम स्थापना भएको कृषि बजारको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नको लागि कृषि बजार संचालन तथा व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

(२) कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) यस अगाडी सञ्चालनमा आएको हाट बजार भएमा पनि दफा १० को उपदफा १ बमोजिम नै बजार व्यावस्थापन समिति गठन हुनेछ ।

परिच्छेद ६
कृषि व्यवसाय प्रवद्र्धन सम्बन्धी व्यवस्था

११. कृषि व्यवसायलाई सुविधा दिनेः- (१) गाउँपालिकाले कृषि व्यवसायका लागि देहाय बमोजिम छुट, अनुदान तथा सुविधा दिन सक्नेछ :-

(क) स्थानीय कर निकासी शुल्क

(ख) कृषि व्यवसाय प्रवद्र्धन सम्बन्धी प्रविधि प्रयोग र विस्तारमा अनुदान जस्तै ढुवानी साधन, यान्त्रिक उपकरण, मल, बिउ, कृषिजन्य बस्तु उत्पादन तथा उत्पादनोपरान्त संग सम्बन्धी सामाग्रीहरु, सिचाई सम्बन्धी बिभिन्न सामाग्री साथै पशुपक्षी, मत्स्य सगं सम्बन्धीत उत्पादन सहयोगी सामाग्री तथा पशुपक्षी जन्य प्रसोधन संग सम्बन्धीत सामाग्रीहरु आदि ।

(ग) कृषि जन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण, बजारीकरण तथा अन्य कृषि तथा सिचाई सम्बन्धी संरचना निर्माण ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइने छुट, अनुदान तथा सुविधाहरु कार्यबिधी बनाई सोही बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम दिइने छुट, अनुदान तथा सुविधाहरुको अतिरिक्त अन्य सुविधाहरु कृषि समितिको सिफारिसमा कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१२. कृषि ऋणः (१) कुनै पनि बैंक, वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरु ले सो संस्थाको नियम बमोजिम कृषि ऋण उपलव्ध गराउन सक्नेछ ।

(२) माथि जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिमको व्यावसायिक कृषि करार सम्बन्धी सम्झौतालाई धितोको रूपमा स्वीकार गरी वा सामुहिक जमानी बसी कुनै बैंक,वित्तीय संस्था तथा सहकारीहरुले उपदफा (१) बमोजिमको ऋण उपलव्ध गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम उपलव्ध गराउने ऋणलाई सरकारको अति प्राथमकिता क्षेत्रमा कर्जा लगानी गरेको सरह मानी सो वापत उक्त बैङ्क वा वित्तीय संस्था वा सहकारीले पाउने सुविधा समेत पाउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम दिईएको कृषि ऋणमा कार्यबिधि बनाई गाँउपालिकाले ब्याजमा अनुदान समेत दिन सक्ने छ ।

(५) गाँउपालिकाले कृषक समुहहरुका विशेष कार्यक्रमहरुका लागी कृषि ऋण घुम्ती कोष निर्माण गरी कार्यबिधि बनाई सो अनुसार कोष संचालन गर्न सक्ने छ ।

परिच्छेदः ७

कृषि बिपत राहत तथा कृषक कल्याण कोषको स्थापना तथा सञ्चालन

१३. कोषको स्थापना :-(१) कृषि व्यवसायको बिपत बाट हुने हानी नोक्सानी बाट कृषि क्षेत्र जोगाउन तथा पुनरउत्थान गर्न साथै किसानहरुको भलाईका लागि गाउँपालिकामा एक छुट्टै कृषि बिपत राहत तथा कृषक कल्याण कोषको स्थापना गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरु रहनेछन् :-

(क) संघीय तथा प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) गाउँपालिकाबाट प्राप्त रकम,

(ग) नेपाल सरकार मार्फत विदेशी सरकार, अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थासँग सम्झौता गरी प्राप्त हुने रकम ।

(घ) अन्य कुनै ब्याक्ती, संघ संस्था तथा सहयोगी निकाय वा स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(ङ) कृषि तथा पशुपक्षी विकास सम्बन्धी बिभिन्न कार्यक्रम, आयोजना संचालन, संरचना निर्माण, तालिम भत्ता तथा अन्य यस्तै पारिश्रमिक भुक्तानी हुदा अनिवार्य १ प्रतिशत रकम कट्टा गरिने छ र यस बाट प्राप्त हुने रकम ।

(च) कृषि सामाग्री आपुर्त्ती तथा कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र बाट हुने कारोवारको नाफाको १ प्रतिशत रकम ।

(छ) कृषि हाट बजार ठेक्का लगाउदा प्राप्त हुने वा कृषि पशु जन्य बस्तु निकासी गर्दा लाग्ने करको १ प्रतिशत

(३) उपदफा १ (ग) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्नु अघि संघीय अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

१४. कोषको सञ्चालन :-(१) गाउँपालिकाको नीति, कानुन तथा निर्देशिका बमोजिम कृषि बिपत राहत तथा कृषक कल्याण कोष सञ्चालन गरिने छ ।

(२) कोषको सचिवालय गाउँपालिका अन्तर्गतको कृषि विकास शाखामा रहनेछ ।

(३) कोष संचालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था कोष संचालन कार्यविधिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१५. कोषको रकम खर्च गरिने क्षेत्रहरु :-(१) गाउँपालिकाको नीति, कानुन तथा निर्देशन बमोजिमकृषि बिपत राहत तथा कृषक कल्याण कोषमा रहेको रकम देहायका क्षेत्रहरुमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

(क) काबु बाहिरको परिस्थिति श्रृजना भई कृषि व्यावसायमा हानी नोक्सान पुगेमा कृषकहरुलाई सोझै अनुदान दिन सकिने छ ।

(ख) रोग, किराहरुको प्रकोप, प्राकृतिक बिपतीहरु आधी, हुरी बतास, शितलहर, चट्याङ, भुकम्प, बाढी पहिरो, डुवान, पशुपक्षीमा लाग्ने कुनै महामारीका रोग तथा अन्य विपतीले कृषि तथा पशुपालन र मत्स्य व्यावसायमा हानी नोक्सानी पुगेमा कृषकहरुलाई राहत सामाग्री प्रदान गर्न ।

(ग) रोग, किरा, तथा अन्य महामारी नियन्त्रण गर्न आवाश्यक पर्ने सामाग्री खरिद गर्न ।

(घ) कृषि विपद व्यावस्थापन सम्बन्धी तथा पुर्व तयारी सम्बन्धी विभिद जनचेतना कार्यक्रम

संचालन गर्न ।

(ङ) कृषि बिपद सम्बन्धी जोखिम बहन गर्न कृषि तथा पशु धन बिमा साथै कृषि व्यावसायमा लागेका कृषि उधमी तथा कृषकहरुको बिमा सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्न ।

(च) कृषि पेषामा किसान टिकाउ रहिरहने वातावरण बनाउने बिबिध कार्यक्रम तथा कृषक कल्याण सम्बन्धी तथा किसानहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने बिबिध कार्यक्रम संचालन गर्न ।

१६. कोषको सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्थाः (१) समितिको तर्फबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च दफा १३ बमोजिम स्थापना भएको कोषबाट तोकिए बमोजिम व्यहोरिनेछ ।

(२) समितिले कोषमा रहेको रकम प्रचलित कानून बमोजिम कुनै बैकमा खाता खोली जम्मा गर्नेछ ।

(३) समितिको कोषको सञ्चालन प्रचलित कानुन बमोजिम प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।

(४) कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था कार्यविधिमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. लेखा र लेखापरीक्षण (१) कोषको आय व्ययको लेखा प्रचलित कानून बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

(२) कोषको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ

परिच्छेदः ८

कृषि भुमि व्यावस्थापन तथा भु-उपयोग सम्बन्धमा

१८ भूउपयोग योजना तर्जुमा (१) कृषि भुमि खण्डिकरण हुन बाट जोगाउन तथा भुमि व्यावस्थापन गर्न संघिय सरकार बाट पारित भूउपयोग ऐन २०७६ को परिच्छेद २ को दफा ६ बमोजिम भूउपयोग योजना तर्जुमा गरिने छ । यसरी भूउपयोग योजना बनाउदा भूमिको वस्तुस्थिति, जनसङ्ख्या वृद्धिदर, खाद्य तथा आवासको आवश्यकता, आर्थिक विकास तथा पूर्वाधार निर्माणको लागि भूमिको मागमा हुने वृद्धि लगायतका विषयमा अध्ययन गरी दीर्घकालीन भूउपयोग योजनाको आधारपत्र तयार गर्नु पर्ने छ ।

१९. स्थानीय भूउपयोग परिषद्: (१) दफा १८ को उपदफा १ बमोजिम भुउपयोग योजना तर्जुमा गर्न तथा भुमिको दिर्घकालिन व्यावस्थापन गर्न संघिय सरकार बाट पारित भूउपयोग ऐन २०७६ को परिच्छेद ४ को दफा १८ को उपदफा (१) बमोजिम ग्रामथान गाँउपालिकामा भूउपयोग परिषद गठन गरिने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन भएको भूउपयोग परिषद ले ग्रामथान गाँउपालिकाको भूबनौट, भूमिको क्षमता तथा उपयुक्तता, भूमिको मौजुदा उपयोग र आवश्यकता समेतका आधारमा भूमिलाई देहाय बमोजिम भूउपयोग क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिनेछ:-

(क) कृषि क्षेत्र,

(ख) आवासीय क्षेत्र,
(ग) व्यावसायिक क्षेत्र,
(घ) औद्योगिक क्षेत्र,
(ङ) खानी तथा खनिज क्षेत्र,
(च) वन क्षेत्र,
(छ) नदी, खोला, ताल, सीमसार क्षेत्र,
(ज) सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र,
(झ) सांस्कृतिक तथा पुरातात्त्विक महत्त्वको क्षेत्र,
(ञ) नेपाल सरकारबाट आवश्यकता अनुसार तोकिएका अन्य क्षेत्र।

२०. **जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा चक्लाबन्दी गर्ने:** (१) जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा कित्ताकाट गर्ने कार्यलाई नियमन गर्न आवश्यक आधार र मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(२) ग्रामथान गाँउपालिकाले कृषि भूमिमा आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, व्यवसायीकरण, सहकारी खेती, सामुहिक खेती तथा सार्वजनिक खेती गर्न तोकिए बमोजिमको क्षेत्रफलका कित्ता जग्गा एकीकरण गरी चक्लाबन्दी कार्यक्रम गर्न, गराउन सक्नेछ।

(३) चक्लाबन्दी र जग्गा एकीकरण कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गर्न ग्रामथान गाँउपालिकाले विशेष सुविधाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सक्नेछन्।

(४) चक्लाबन्दी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(५) भुमि व्यावस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्दा संघिय सरकार तथा प्रदेश सरकार संग समन्वय गरिनेछ

(६) विशेष परिस्थितिमा वा गाँउपालिका लाई मनासिव ठहर भएको अवस्थामा बाहेक कृषि भूमि गैह्र कृषि प्रयोजनमा प्रयोग गर्न स्विकृत दिईने छैन ।

२१. **भूमि बैङ्क सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) भूउपयोग वर्गीकरण सम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न, भूमिको अधिकतम उपयोग गरेर उत्पादकत्व वृद्धि गर्न संघिय सरकार र प्रदेश सरकार संग समन्वय तथा परामर्श गरेर संभाब्यता अध्ययन गरी ग्रामथान गाँउपालिकामा भूमि बैङ्कको स्थापना गर्न सकिने छ।

(२) भूमि बैङ्क सम्बन्धी अन्य व्यवस्था कार्यबिधिमा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२२. (१) अन्यन्त्र जहा जे सुकै उल्लेख भए पनि कृषि योग्य भुमि बाँझो छोडिएमा तोकिए बमोजिम जरिमाना लिईने छ भने यस्तो भुमिको मालपोत चलनचल्ती भन्दा दोब्बर ले असुल गर्नु पर्ने छ ।

(२) माथी उल्लेखित भुमि व्यावस्था सम्बन्धी सम्पुर्ण काम हेर्न ग्रामथान गाँउपालिकामा छुट्टै भुमि व्यावस्थापन शाखा रहने छ ।

परिच्छेद ९
व्यवसायिक कृषि करार (लिज)

२३. **व्यवसायिक कृषि करार गर्न सकिने :-** (१) यस ऐन बमोजिम कृषि व्यवसायको प्रवद्र्धन गर्न दुई वा दुई भन्दा बढी पक्षबीच व्यवसायिक कृषि करार गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम करार गर्दा प्रचलित नेपाल कानूनको अधिनमा रही पक्षहरुको आपसी सहमतिमा विद्युतीय प्रणालीको माध्यमबाट समेत गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको करार गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२४.**जग्गा तथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउन सकिनेः** कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कृषि व्यवसाय गर्ने प्रयोजनका लागि व्यक्ति, कृषि फार्म वा व्यवसायी, कृषक समूह वा त्यस्ता कृषक समुह मिलेर बनेको समिति, सहकारीलाई जग्गा तथा भौतिक सम्पत्ति करार गरी उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

२५.**जग्गा तथा भौतिक साधन माग गर्न सक्नेः** (१) कुनै कृषक वा कृषिव्यवसायीले व्यावसायिक रुपमा कृषि सम्बन्धी कार्य गर्नको लागि प्रचलित कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी करार बमोजिम जग्गा तथा भौतिक साधन प्राप्त गर्न दफा २३ बमोजिमका व्यक्ति वा निकायसँग माग गर्नसक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जग्गा तथा भौतिक साधन माग भई आएमा निश्चित अवधि तोकी प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायले करारमा जग्गा तथा भौतिक साधन उपलव्ध गराउन सक्नेछ ।

(३) जग्गा तथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउने सम्बन्धी प्रक्रिया तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) खेती नगरी लगातार २ बर्षसम्म बाँझो रहेको कृषियोग्य जमिन नेपाल सरकारले तोकिए वमोजिम कृषि प्रयोजनका लागि प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।

२६.**स्वामित्व हस्तान्तरण नहुनेः** यस ऐनको दफा २३ बमोजिम कुनै जग्गा वा भौतिक साधन उपलब्ध गराएको अवस्थामा करार गरेको वा लिजमा लिएको कारणले मात्र जग्गा वा भौतिक साधनमा करारका पक्षको स्वामित्व हस्तान्तरण हुने छैन ।

२७.**पुन करार गर्न नहुने :-** यस ऐन बमोजिम करार गर्ने पक्षले दोश्रो पक्षको सहमती नलिइ सोही बिषयमा तेश्रो पक्षसँग पुनः करार गर्न पाउने छैनन ।

२८.**व्यवसायिक कृषि करारका विषयवस्तुहरू :-** (१) यस ऐन बमोजिम कृषि करार गर्दा करारको प्रकृति र अवस्था अनुरुप अनुसूची(१ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(२) यस ऐनको प्रतिकुल नहुने गरी पक्षहरूको सहमतिमा उपदफा (१) मा उल्लेखित विषय बाहेकका अन्य उपयुक्त विषयवस्तुहरु समेत व्यवसायिक कृषि करारमा समावेश गर्न सकिनेछ ।

२९. **व्यवसायिक कृषि करारका पक्षहरूको दायित्व :-** (१) यस ऐनको दफा २३ वा २४ बमोजिम कृषि व्यवसाय सञ्चालन गर्न लिएको जग्गा तथा भौतिक साधनमा पक्षहरूको दायित्व यस ऐनमा उल्लेख भएको अतिरिक्त अन्य दायित्व करारमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) कृषि वस्तुको परिमाण वा क्षेत्र तोकी गरिने व्यवसायमा पक्षहरूको दायित्व पक्षहरू बीच करारभएकोमा यस ऐनमा उल्लेख भएको अतिरिक्त अन्य कुराहरू करारमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(३) व्यवसायिक कृषि करार गर्ने पक्षहरूले कृषि करार प्रयोजनको लागि कृषि उत्पादन सामग्री, प्रविधि र ऋण वा अन्य सहायता आफै वा वित्तीय संस्थाहरू मार्फत तोकिएका शर्तहरूको आधारमा उपलब्ध गराउने गरी आ-आफ्नो दायित्व निर्धारण गर्न सक्नेछन् ।

(४) व्यवसायिक कृषि करार गर्ने पक्षहरुले प्रचलित कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

३०. **करार पूरा गर्नु पर्ने समय र तरिकाः** (१) करारमा करार पूरा गर्ने समय र तरिका उल्लेख भएकोमा उल्लिखित समयभित्र र उल्लिखित तरिका बमोजिम करार पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(२) करार बमोजिमको काम गर्न करारमा कुनै समय वा तरिका तोकिएको रहनेछ तर सो काम कुनै खास समयमा वा कुनै खास तरिकाले मात्र गर्न सकिने रहेछ भने सोही समयमा सोही तरिका बमोजिम गर्ने गरी करार भएको मानिनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा लेखिएको अवस्थामा बाहेक करारमा करार पूरा गर्ने समय र तरिका उल्लेख नभएमा उचित समयभित्र उपयुक्त तरिका अपनाई पूरा गर्नु पर्नेछ ।

३१. **करार पूरा गर्ने स्थानः** (१) करार बमोजिम काम पूरा गर्न कुनै निश्चित स्थान तोकिएको रहेछ भने सो काम सोही स्थानमा पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(२) करार बमोजिम कुनै एक पक्षले अर्को पक्षलाई कुनै मालसामान दिने वा बुझाउने स्थान करारमा तोकिएको रहेछ भने े सोही स्थानमा नै दिनु वा बुझाउनु पर्नेछ ।

(३) करार बमोजिम काम गर्ने निश्चित स्थान नतोकिएको तर सो काम कुनै खास स्थानमा मात्र गर्न सकिने वा चलन व्यवहार वा सो कामको प्रकृति अनुसार कुनै खास स्थानमा मात्र गर्नु पर्ने किसिमको रहेछ भने सो काम सोही स्थानमा गर्ने गरी करार भएको मानिनेछ ।

(४) उपदफा (२) र (३) मा लेखिए देखि बाहेक अन्य अवस्थामा करार बमोजिम काम गर्ने स्थान करारमा उल्लेख भएको रहेनछ भने करार बमोजिम काम गर्ने पक्षले अर्को पक्षलाई मनासिब माफिकको स्थान तोकिदिन सूचना गर्नु पर्नेछ र अर्को पक्षले पनि सो काम गर्न मनासिब माफिकको स्थान तोकिदिनु पर्नेछ ।

३२. **करार पूरा गर्नु नपर्ने अवस्थाः** देहायका अवस्थामा करार बमोजिम काम गर्न आवश्यक पर्ने छैन ।

(क) करारको एक पक्षले अर्को पक्षलाई करार बमोजिमको दायित्व पूरा गर्नु नपर्ने गरी छुट दिएमा,

(ख) बदर गराउन सकिने करार बदर गराउन पाउने पक्षले बदर गराएमा,

(ग) अर्को पक्षले करार उल्लंघन गरेको कारणबाट करारको परिपालना हुने नसक्ने भएमा,

(घ) यस ऐनको कुनै व्यवस्था बमोजिम करार बमोजिमको काम गर्नु नपर्ने भएमा र

(ङ) करार गर्दाको परिस्थितीमा आधारभूत परिवर्तन भै करारको परिपालना गर्न असम्भव भएमा ।

३३. **करार दर्ता गर्नु पर्ने :-** (१) यस ऐन अन्तर्गत सम्पन्न गरिएका करारहरुसम्झौता भएको मितिले पंैतिस दिनभित्र सम्वन्धित गाउँपालिकामा दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम करार दर्ता गर्दा तोकिए बमोजिमको दस्तुर लाग्नेछ ।

(३) दर्ता नगरिएको करारको आधारमा नेपाल सरकार वा अन्य निकायले दिने सुविधा वा सहुलियत दिने प्रयोजनको लागि मान्यता प्राप्त गर्ने छैन ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम भएको करारको आधिकारिक प्रति गाउँपालिकाको तोकिएको अधिकारीले अनिवार्य रूपले राख्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको करारदर्ता गर्न दुवै पक्षहरू स्वयम् वा उनीहरूको कानुन बमोजिमको प्रतिनिधि उपस्थित हुनु पर्नेछ ।

(६) गाउँपालिकाले कुनै व्यवसायी वा कृषकले कृषि करार दर्ता गर्न ल्याएकोमा दर्ता गर्ने अधिकारीले यस ऐन बमोजिम उल्लेख हुनुपर्ने कुनै कुरा उल्लेख नभएको वा अनुचित प्रावधान उल्लेख भएकोमा सो परिमार्जन गरेर मात्र दर्ता गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम दिइएको आदेश करारका पक्षहरूले पालन गर्नु पर्नेछ

परिच्छेद–१०

विवाद समाधान

३४. **विवादको समाधान :-** (१) यस ऐन अन्तर्गत गरिएका कृषि करारको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा कुनै विवाद उत्पन्न भएमा पक्षहरूले आपसी बार्ताबाट त्यस्ता विवादहरू समाधान गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वार्ताबाट विवाद समाधान हुन नसकेमा पक्षहरुले प्रचलित कानुन बमोजिम स्थानीय न्यायिक समितिमा निबेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निबेदन पर्न आएमा स्थानीय न्यायिक समितिले पंैतिस दिन भित्र मेलमिलापको माध्यमबाट विवादको टुंङ्गो लगाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम भएको विवादको टुंङ्गो उपर चित्त नवुझ्ने पक्षले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम ३५ दिनभित्र सम्वन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद–११

विविध

३५. स्थानीय तहमा रहेका पानी मुहान, पोखरी,नदिनाला, स-साना कूलो संरक्षण तथा सिचाई :- स्थानीयतहमा प्राकृतिक रुपमा रहेका पानीको मुहान, पोखरी नदिनाला, परम्परागत कूलो बाँध पैनीको मर्मत संभार र जिर्णोद्धार गरि सिंचाईका लागि सञ्चालनमा ल्याईनेछ । सिचाई लाई ब्यावस्थति बनाउन बर्षादको पानी सङ्कलन गर्न प्लाष्टीक पोखरी तथा पक्का सिमेन्टेट पोखरी निर्माण गरुन प्रोत्साहन दिईने छ भने सिचाईको समुचित प्रयोगका लागी थोपा सिचाई कार्यक्रम लगाएतका अन्य आधुनिक सिचाईको प्रयोग मा जोड दिईने छ । यस्तो कार्यका लागी कार्यबिधि बमोजिम अनुदान दिइने छ । यस्ता सिचाई प्रवर्धनमा बिद्युतीय तथा सौर्य उर्जाको उपयोगमा जोड दिईने छ ।

३६. जलवायु अनुकुलन, जैविक विविधता र वातावरणको संरक्षण :- (१) जलवायु अनुकुलनका लागि उपयुक्त प्रविधि विकाश तथा प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिईने छ । प्राकृतिक पहिचान भएका वाली वोट विरुवाहरु वनस्पति तथा विऊ विजनको अनुवंशहरु, जीवहरुको संरक्षण , सम्वर्धन, प्रर्वधन र जलवायु अनुकुलन गर्ने दायित्व र कर्तव्य स्थानीय तहको हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम संरक्षण, सम्वर्धन तथा प्रवर्धन गर्दा र जमिनको प्रयोग गर्दा वातावरणमा कुनै किसिमको फेरवदल हुने वा असर पार्ने कार्य नगरी वातावरणलाई दीगो े रुपमा संरक्षण गर्नु पर्नेछ ।

(३) वातावरण अनुकुलन कृषि प्रविधि, कृषि कार्यमा कम रसायनको प्रयोग गर्दै प्राङ्गारीक कृषि उत्पादनमा जोड दीईने छ ।

३७. स्थानीय तहका अन्तर निकाय समन्वय र नियमन :- (१) स्थानीय तहमा रहेका अन्तर सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय वीच कार्यक्रम, योजना तथा विकास निर्माण कार्य सञ्चालन दोहोरो नपर्ने र समन्वय सहित योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम योजना कार्यान्वयन गर्दा अन्तर प्रदेश वा प्रदेश-प्रदेश वीच समन्वय गर्नु आवश्यक भएमा स्थानीय तहले प्रदेश मार्फत वा सिधै पनि सम्पर्क वा समन्वय गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वमोजिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा अनियमितता हुन नपाउने गरी नियमन गर्नको लागि तोकिए वमोजिम अनुगमन समिति गठन गरिनेछ ।

(४) कृषकहरुको हकहित संरक्षण तथा कृषि सम्बन्धी कार्यक्रममा समन्वय गर्न कृषिका बिभिन्न क्षेत्रहरु समेटेर ग्रामथान गाँउपालिका स्तरीय कृषि विकास समन्वय समिति गठन गर्न सकिने छ । यस सम्बन्धी थप व्यावस्था कृषि समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

३८. कृषि पर्यटन :- पर्यटन प्रवद्र्धन हुने गरी व्यवसायिक कृषि सञ्चालन गर्न गाँउपालिकाले प्रोत्साहन गर्ने छ । कृषि तथा पशुको स्रोत केन्द्र विकास, फर्महरु स्थापना गर्दा पर्यटन प्रवद्र्धन हुने गरी सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

३९. कृषिवन प्रणालीको विकास :- (१) जलवायु तथा पर्यावरणीय क्षेत्रमा आएको फेरवदल र बढदो खाद्यान्नको मागको वर्तमान अवस्थालाई दृष्टिगत गरि एकिकृत कृषि व्यवसाय अपनाउन र वातावरण तथा वनस्पतिको संरक्षण गर्दै खाद्यान्न उत्पादन बढाउन पातलिएको वनमा स्थान विषेश वाली तथा फलफुलको खेति विकाश गरि खाद्यान्न, फलफुल तथा नगदेवाली र घाँस खेति विकास गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम पातलिएको वनमा कृषि खेतिको लागि इच्छुक व्यक्ति वा फर्मलाई निश्चित अवधि तोकी कवुलियत गरि वन दिन सकिनेछ, यसरी कृषि बन अपनाउदा संघिय सरकार, प्रदेश सरकार , स्थानिय बन उपभोक्ता समिति संग आवाश्यक समन्य तथा सहकार्य गरिने छ ।

(३) उपदफा (२) वमोजिम कवुलियत गर्न उपयुक्त वनमा कृषि खेति गर्ने व्यक्ति वा फर्मले वनमा विद्यमान रहेको वातावरणलाई कुनै प्रतिकुल असर नपुराउने गरि र सो प्रयोग गरे वापत वार्षिक रुपमा कानुन बमोजिम गाँउपालिकालाई शुल्क वुझाउने गरि दिन सकिनेछ ।

४०. **आन्तरिक तथा वाह्य सहयोग लिन सक्ने :-** स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रको विकाशकोलागि स्वदेशी वा विदेशी संघ संस्थासंग आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग लिन सक्नेछ । तर स्थानीय तहले यसरी प्राप्त रकम र सहायता सम्झौता भएको क्षेत्रमा नै प्रयोग गर्नु पर्ने र सो को जानकारी सम्वन्धित प्रदेश र नेपाल सरकारलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

४१. **कृषि प्राविधिक सेवा तथा प्राबिधिकहरु लाई प्रोत्साहन :-** (१) यस ग्रामथान गाँउपालिकाले प्रदान गर्ने कृषि प्रसारका सेवा निशुल्क रहने छन । यस्तो सेवामा कार्यरत कृषि कर्मचारीहरुको मनोवल उच्च राख्न मापदण्ड तयार गरी तलबका अतिरिक्त फिल्ड भत्ता , बिषेश प्रोत्साहन भत्ता, यातायात खर्च दिईने छ । स्वीकृत दरबन्दी पदपुर्तीका लागि पदमान प्रदेश लोक सेवा आयोगमा माग गरिने छ भने स्थायि दरबन्दी पुर्ती नहुन्जेल सम्म करारमा आवाश्यक कर्मचारी भर्ना गरिने छन ।

(२) उपदफा (१) अनुसार रहेका कर्मचारीहरु संग कार्य सम्पादन संझौता गरिने छ ।

(३) कृषि सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धी तथा बृत्ति विकास गर्न तालिम,भ्रमण लगाएत उच्च शिक्षा अध्यनका लागी समेत नियम अनुसार व्यावस्था गरिने छ ।

४२. **नियम बनाउने अधिकार :-** यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि स्थानीय तहले आवश्यक नियम, निर्देशिका तथा कार्यबिधी बनाउन सक्नेछ ।

४३. **केन्द्र प्रदेशको ऐनसंग वाझिएमा बाझीएको हदसम्म अमान्य हुने :-** स्थानीय तहबाट तर्जुमा गरिएको यो ऐन केन्द्र तथा प्रदेशको ऐन सँग बाझिन गएमा बाँझिएको हद सम्म यो ऐन निस्कृय रहने छ ।

आज्ञाले
पुण्य प्रसाद पौडेल
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत